

Vladimir
STANKOVIĆ

O HRVATSKOJ INOZEMNOJ PASTVI

Crtica je sastavljena na temelju podataka i izvještaja o inozemnoj pastvi u Hrvatskoj za razdoblje od 1990. do 1999. godine.

Uvođenje raspoređujućih mjerodavstava u Hrvatsku, uključujući i zakone o stranici, u drugim zemljama započelo je u Republici Hrvatskoj u svibnju 1996. bilo je ukupno 46 608, u drugim evropskim zemljama 6 11 542 hrvatskih emigranata, dok u svijetu Hrvatski povratak na redobitnoj području dobio oko 100 000 programika (podaci su u "Informacijama" No. 10 i 11/96. OIMCA). I druge i veliku mlijunsku su množice hrvatskih emigranata bile selektive i emisije činili su, npr. u Francuskoj, Kanadu i Zajednicu Amerika, uvek samo do latinske Amerike npr. Glaž klementa br. 52/96. god. 10. No u tu skupinu i potenciju (people on the move) pripadaju i tisuće migranata bilo trudni radilaca, poslodavci, u prekomorskim zemljama, tisuće radnika na preseumnjem radu (garmentisti), bili ažilanti, dečaci i ukratko, vi oni koji su dobreviše ili posezni emigranti, svaki svoj kraj i svaki suvi integralni dijelovi i sestavnici naroda u novoj domovini.

Ovi i vrlo lako učinjeni raspoređujući i jednostrani migranti, budući neka i emigrirajući, i to je u svrhu 10 godina, u Crnu, Bosnu i Hercegovinu, učinili bi u vodiču vlastitom korištenju svih svih divovitih prilika manje mogućnosti da se dovedu do koristi udejstvju i učinju pozivajući ih da im dajući ih u punu beznost. Ovdje možemo ubrojiti hrvatske emigrante, programike i ukratko... Bulgarske konferencije, dulje su biločin preduzeti ne dogodeva putanja koja se tako

O HRAVKO
INDUSTRIAL

Uvod – O crkvenim dokumentima

»Crkva je, želeći dosegnuti poganski svijet, najprije nastojala svući sa sebe židovski izgled. Da bi pošla u susret barbarima, odbacila je tek stečeni lik rimskog mentaliteta. Da bi se stavila na raspolaganje svemu čovječanstvu, naprezala se da se otvori svim kulturama. Danas Crkvu to isto raspoloženje vodi da kvascem evangelja prožme selilačku stvarnost, da po mogućnosti i od te stvarnosti učini put ispunjenja svoga poslanja.« (Pismo Biskupskim konferencijama o *Crkvi i svijetu u pokretu*, Zagreb, K, 1978, str. 13).

Ta je *selilačka stvarnost* danas nazočna na tim našim prostorima u obliku prognanika i izbjeglica, žrtava velikosrpske agresije; u drugim bivšim jugoslavenskim republikama koncem 1996. bilo je ukupno 446.638, a u drugim europskim zemljama 631.542 bosanskohercegovačkih izbjeglica, dok u samoj Hrvatskoj povratak na oslobođena područja čeka oko 110.000 prognanika (podaci uzeti iz *Information Notes No. 10-11/96-UNHCR*). I drugdje u svijetu miliunska su mnoštva izbjeglica prijetnja za nove sukobe i etnička čišćenja, poput Ruande, Burundija i Zaira čije izbjeglice dopiru sve do Južne Afrike (usp. Glas koncila, br. 52/96, str. 13). No u taj »svijet u pokretu« (*people on the move*) pripadaju i *klasični migranti*: bilo trajni iseljenici, poglavito, u prekomorskim zemljama, bilo »radnici na privremenom radu« (gastarabajteri), bilo azilanti, ilegalci – ukratko, svi oni koji su dobrovoljno ili prisilno napustili svoj rodni kraj i još se nisu integrirali ili asimilirali s većinskim narodom u novoj domovini.

Drugi vatikanski sabor raspravljao je i o katolicima migrantima (iseljenicima, izbjeglicama...) pa je u točki 18 dekret *Christus Dominus* rekao: »Posebnu brigu treba voditi o vjernicima koji zbog svojih životnih prilika nisu u mogućnosti da se dovoljno koriste redovitom i općom pastirskom službom župnika ili su posve bez nje. Ovdje možemo ubrojiti brojne emigrante, prognanike i izbjeglice... Biskupske konferencije dužne su brižno proučavati neodgovara pitanja koja se tiču

spomenutih kategorija vjernika.« Konkretnie je smjernice izdao papa Pavao VI. svojim motuproprijem *Pastoralis migratorum* i Sveta kongregacija za biskupe svojom Uputom *De pastorali migratorum cura* (uputa o pastoralnoj brizi za migrante) od 22. 08. 1969. posuvremenivši odredbe apostolske konstitucije pape Pia XII. *Exsul Familia* iz 1952. godine. I prije i kasnije Sveta je Stolica izdala niz dokumenata o dušobrižništvu selilaca tako da je Vatikan 1985. mogao objaviti i pozamašnu knjigu tih dokumenata objavljenih u posljednjih stotinu godina (*Chi esa e mobilita umana 1883-1983*). Posebno je važan dogadjaj u pastoralnoj brizi za migrante objavljanje novog *Zakonika kanonskog prava* 1983. godine, koji u više svojih kanona govori i o seliocima i o dužnostima župnika i biskupa da se za njih posebno brinu: kanoni 208, 215, 383, 518, 568 i drugi. Po tom Zakoniku i *Uputi o pastoralnoj brizi za migrante* i danas se u cijelom svijetu ravna svekolika skrb Crkve za pastoralne i druge potrebe migranata.

Počeci organiziranog hrvatskog inozemnog dušobrižništva

Prvi dekreti Katoličke crkve o dušobrižništvu iseljenika bili su izdani u počecima masovnog iseljavanja iz Europe u obje Amerike koncem devetnaestog stoljeća. No, mi smo Hrvati bili u tome nešto brži od ostalog katoličkog svijeta, jer pri izgradnji Sueskog kanala (1859-1869.) nalazimo hercegovačkog franjevca Jerka Karačića, kojega je hrvatskim radnicima za dušobrižnika poslao Apostolski vikar u Egiptu biskup fra Lujo Čurčija. A prvog službenog hrvatskog župnika u Novom svijetu šalje đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer u osobi Dobroslava Božića koji 1894. godine u Pittsburghu osniva prvu hrvatsku župu koja postoji i danas. A 1910. zagrebački nadbiskup koadjutor Antun Bauer šalje u Cleveland bogoslova Miju Domladovca, koji je tamo bio zaređen i onda plodonosno djelovao među Hrvatima. Još je nekoliko biskupijskih svećenika u godinama prije Prvog svjetskog rata došlo u Sjedinjene Američke Države. A hrvatski su se franjevci već 1912. uključili u Slavenski komisarijat koji je Rim ustanovio za pastoralno djelovanje među doseljenicima u SAD iz Hrvatske, Slovenije i Slovačke, a koji je 1926. postao Hrvatskim komisarijatom i danas se zove Kustodija sv. Obitelji sa sjedištem u Chicagu i ovisna je o Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji. Hrvatski dominikanci dolaze u Chicago 1922., a franjevci trećoreci u Pittsburgh 1926. godine. Zadarski franjevci dolaze u Argentinu 1929. a Isusovci su neko vrijeme u St. Louisu već 1925., a njihovi svećenici-studenti tridesetih godina okupljali su naše radnike u Nizozemskoj i Belgiji. Franjevci konventualci 1927. preuzimaju župu Gary, a 1929. splitski franjevački provincial obilazi Belgiju. I mnoge su hrvatske ženske redovničke zajednice između dva svjet-

ska rata pošle među naše iseljenike u Sjedinjenim Američkim Državama i Argentini: Milosrdnice, Kćeri milosrda, Školske sestre franjevke, Kćeri Božje Ljubavi, Klanjateljice Krvi Kristove, koje su se sasvim ukorijenile u strukture mjesne Crkve i proširile i u drugim zemljama u obje Amerike. Pomalo i sinovi i kćeri naših iseljenika ulaze u duhovno zvanje i rade za svoj narod.

U isto se vrijeme u domovini pokreću razne inicijative u korist duhovnog zbrinjavanja iseljenika. U Zagrebu se 1912. osniva *Društvo Sv. Rafaela* za zaštitu hrvatskih iseljenika u kojem su najaktivniji zagrebački franjevci i ugledni katolički laici. *Društvo* usko surađuje s našim biskupima u čije ime zagrebački provincial Rafael Rodić, kasnije beogradski nadbiskup, putuje u SAD da prouči stanje naših iseljenika. Kasnije biskup Miho Pušić u ime episkopata surađuje s *Društvom* koje biskupe i redovničke poglavare potiče na slanje svećenika i sestara našim iseljenicima. Rad je *Društva* kasnije oživio kardinal Alojzije Stepinac, koji je 1940. osnovao i list *Hrvat u tudini*, a sam je početkom Prvog svjetskog rata slao svećenike mnogobrojnim hrvatskim radnicima u Njemačkoj. U Zagrebačkoj bogosloviji osniva se 1930. pri *Zboru duhovne mladeži zagrebačke* posebna *Narodno-obrambena sekcija* koja bogoslove upoznaje s iseljeničkom problematikom i uspostavlja veze s Hrvatima u Austriji, Mađarskoj, Rumunjskoj, SAD, Argentini i Novom Zelandu.

Hrvatske župe i misije izvan domovine

Zauzetost hrvatskih biskupa i redovničkih poglavara za hrvatske iseljenike još više dobiva na težini ako se uzme u obzir činjenica da je 1952. godine Sveta Stolica *Apostolskom konstitucijom Exsul Familia* dala konkretnе propise za cijelu Crkvu o organiziranoj pastoralnoj skrbi za katoličke iseljenike. U prvoj polovici dvadesetog stoljeća Crkva u Hrvata nije imala niti *Vijeća biskupske konferencije za migracije* niti ureda *Ravnateljstva za dušobrižništvo Hrvata u inozemstvu*, jer sličnih ustanova nije bilo ni u drugim zemljama, a ipak je mnogo toga učinjeno slanjem svećenika i sestara i osnutkom prvih župa i to sve u dosta nepovoljnim okolnostima. Da se tada imalo sve instrumente kojima mi danas raspolažemo, zacijelo bi se i mnogo više učinilo, posebno u Južnoj Americi, ali se može reći da su tada osnovane hrvatske župe i danas temelj i okosnica hrvatskog dušobrižništva u Sjedinjenim Američkim Državama i u Južnoj Americi.

A - Susjedne zemlje

Hrvatske župe u austrijskom Gradišću, Mađarskoj i u Rumunjskoj ne možemo uključiti u strukturu hrvatske inozemne pastve, naprosto stoga što one pripadaju pod redovitu

jurisdikciju tamošnjih biskupa kao i sve druge župe u tim zemljama. Ipak Crkva u Hrvatskoj podržava s njima veze i nastoji im pomoći na razne načine, što je posebno bilo značajno za vrijeme komunizma. U knjizi *Sudbina Gradišćanskih Hrvatov kroz 450 ljet*, koju je izdalo *Hrvatsko kulturno društvo* u Gradištu godine 1983. ima cijelo poglavje pod naslovom *Važnost Katoličke crkve za gradišćanske Hrvate* gdje čitamo o živoj aktivnosti hrvatskog klera u austrijskom Gradištu, koji nastavlja tradiciju ne samo vjerskog nego i narodnoga prosvjećivanja u bogatoj izdavačkoj djelatnosti na gradišćanskem hrvatskom jeziku. Tu se kaže: »Za sada je 39 hrvatskih duhovnikov u dušobrižničtvu u našoj biskupiji zaposleno. Hrvatske i mišanojezične fare su sve zapunjene s hrvatskim svećeniki.« Dok se u biskupiji Željezno (Eisenstadt) u austrijskom Gradištu 33 župe mogu više-manje zvati hrvatskim, diljem Mađarske takvih župa ima oko 40 i to najviše u biskupijama Györ, Szombathely, Pecs i Kalocsa. Za razliku od Austrije, u tim se župama u Mađarskoj ne osjeća toliko prosvjetiteljska uloga svećenika, kojima rad otežava i assimilacijska politika službene mađarske Crkve. Svakako da tu važnu ulogu igra i činjenica da je na gradišćanske župe došlo petnaestak mlađih svećenika iz Hrvatske, dok su u Mađarsku došla samo dvojica. Hrvati u Mađarskoj, potpomognuti hrvatskim Veleposlanstvom u Budimpešti, uporno mole nove svećenike iz Hrvatske i iz Bosne, a mađarski bi ih biskupi rado primili jer je u toj zemlji veliki manjak klera. U isto vrijeme u Rumunjskom Banatu, u biskupiji Temišvar, ima vrlo živa hrvatska manjina s pet hrvatskih župa *karaševskih Hrvata* koji svoje hrvatske svećenike imaju u Karaševu, Klokočićima i Lupaku, a brinu se i za župe Ravnik i Vodnik, za prigodice obidu i one u župama Rekaš i Keča. U toj su biskupiji još tri hrvatska svećenika, ali su oni na drugim mjesnim župama. Hrvati u Rumunjskoj podržavaju dobre veze sa starom domovinom, u nju dolaze na rad, neki se u nju doseljuju, ali svi priznaju da su u njih glavni čuvari vjere i svega hrvatskoga upravo njihovi svećenici.

Ravnateljstvo dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu iz Zagreba već dvadesetak godina na razne načine pomaže hrvatskim župama u Rumunjskoj: materijalno, i u knjigama i to ne samo vjerskog nego i povijesnog i općekulturalnog sadržaja, a za tiskanje 4.000 primjeraka njihova molitvenika *Vijenac* osiguralo je veći dio troškova. Još uvjek *Ravnateljstvo* na preko stotinu adresa svećenika i vjernika u Rumunjskoj, Mađarskoj i Slovačkoj redovito besplatno šalje razne vjerske listove iz Hrvatske. Njima, kao i župama u Gradištu, redovito se šalje i grada za *Iseljenički dan*, pa se i time podržava njihova veza sa starom domovinom. Treba istaknuti da svećenici u tim zemljama održavaju dobre veze sa svećenicima u Hrvatskoj i u BiH te s hrvatskim misijama u zapadnoj Europi.

B - Prekomorske zemlje

Vladimir Stanković
O Hrvatskoj Inozemnoj pastvi

Hrvatske su se župe i misije počele osnivati najprije među iseljenicima u prekomorskim zemljama i to ovim redoslijedom: Sjedinjene Američke Države, Južna Amerika, Kanada, Australija, Novi Zeland, Južna Afrika. Budući da u SAD i u Južnu Ameriku nisu u posljednjih četrdesetak godina dolazile veće skupine hrvatskih iseljenika, u tim je zemljama assimilacija najviše uznapredovala, a to se, normalno, odrazilo i na naše dušobrižništvo. Južna je Amerika poglavje za sebe jer se teško može govoriti o *hrvatskom dušobrižništvu* na kontinentu na kojem nema nego tri ustrojene misije ili župe za tamošnje Hrvate.

a) Sjedinjene Američke Države

Hrvatsko dušobrižništvo u Sjedinjenim Američkim Državama odraz je općeg stanja među Hrvatima u toj zemlji koji proživljavaju proces mirnog i organskog srastanja u američko društvo jednako kao i ostale etničke skupine koje iz stare domovine preko većih skupina novih doseljenika ne dobivaju syježu krv. Dok je u monografiji *Katolička crkva i Hrvati izvan domovine* 1980. bilo zabilježeno da u SAD-u imamo 35 hrvatskih etničkih župa, *Vodič-kalendar 1997/98* u izdanju *Hrvatskog dušobrižništva* u Njemačkoj, nabraja ih 31. U njima djeluje 45 svećenika od kojih je 29 redovničkih i 16 biskupijskih, a u župnom im radu pomaže desetak redovnica (koje su došle iz Hrvatske) dok nisu nabrojene redovnice-uciteljice rođene tamo. Katolička se crkva u Americi posljednjih godina suočava s velikim problemom: što činiti s brojnim etničkim župama za koje više nema svećenika tog jezika i u čijim se crkvama sav pastoral odvija na engleskom, budući da su doseljenici iz treće ili četvrte generacije zaboravili jezik svojih otaca? I kako održavati tolike prazne crkve i crkvene zgrade koje su prvih desetljeća dvadesetog stoljeća bile okupljališta velikog mnoštva doseljenika dotičnog jezika! Biskupi sustavno takve župe ukidaju ili više župa spajaju u jednu u kojoj je sve na engleskom. Tu je sudbinu doživjelo i nekoliko hrvatskih župa uz razumljive dramatske situacije i bezuspješne utoke i molbe čak do Vatikana. U isto smo vrijeme svjedoci vrlo bujnog vjerskog i nacionalnog života hrvatskih katolika u nekim većim središtima s velikim brojem Hrvata, posebno tamo gdje je došlo do revitalizacije s dolaskom novih doseljenika. Svugdje je prisutna želja da se sačuvaju župe, a negdje dolazi i do velikih građevnih potihvata, kao npr. u Detroitu (Troy) gdje je podignuta nova hrvatska crkva ili u Los Angelesu s velikom i modernom župnom dvoranom.

b) Kanada

Dok je u SAD-u velika većina naših župa osnovana prije Drugog svjetskog rata, u Kanadi su sve osnovane poslije i to u posljednjih četrdeset godina. Iako je u Kanadi bilo naših iseljenika i prije, ipak ih je većina došla poslije rata i ta činjenica bitno određuje karakter pastoralnog rada među njima. Mi u Kanadi imamo 19 župa sa 25 svećenika od kojih je 14 redovnika i 11 biskupijskih, a u radu im pomaže 18 redovnica. Svi su oni rođeni u domovini s kojom podržavaju najuže veze. Sve župe imaju crkve i velike dvorane, a negdje i prostorije za hrvatsku dopunska školu. Iako u Kanadi ima mnogo društvenih domova u kojima se Hrvati okupljaju po stranačkoj, zavičajnoj ili nekoj drugoj pripadnosti, hrvatske su župe ipak mjesta koja privlače najveći broj sunarodnjaka i u kojima se odvijaju ne samo vjerske nego i kulturne aktivnosti s naglaskom na rodoljubnim vrijednostima. Dijecezanski svećenici dolaze iz zagrebačke, dakovačke, mostarske, sarajevske i banjalučke biskupije, a redovnici su iz mostarske i splitske franjevačke provincije te jedan konventualac. A sestre pripadaju ovim zajednicama: *Milosrdnice, Služavke Malog Isusa, Dominikanke, Kćeri Milosrda i Sestre bezgrešnog začeća*. Hrvatske subotnje škole su u organizaciji župe a učitelji su dobrovoljci. Župe izdaju svoje tjedne biltene koji su katkad pravi časopisi, a neke već godinama imaju vjerske radio-satove.

c) Australija i Novi Zeland

Hrvatska je pastva u Australiji veoma nalik onoj u Kanadi, slično kao i sastav našega iseljeništva koje je u velikoj većini poslijeratno i veoma nacionalno naglašeno. U obje je zemlje bilo puno političkih emigranata koji desetljećima nisu smjeli dolaziti u domovinu i kojima je jedino Crkva bila spona sa *starim krajem*. Na cijelom australskom kontinentu imamo 14 župa s time da po tri imaju Sydney i Melbourne u kojima ima po pedesetak tisuća Hrvata. Od sedamnaest svećenika njih osmorica su iz zagrebačke i sarajevske franjevačke provincije, šestorica iz sarajevske, jedan iz splitske i po jedan iz dakovačke i riječke biskupije. Svih trinaest redovnica, koje su i jedine hrvatske redovnice u Australiji, pripada zajednici *Klanjateljica Krvi Kristove*. Počevši od 1983. godine, hrvatski su vjernici podignuli šest velikih crkava s dvoranama, župnim domovima i učionicama za hrvatsku dopunska školu. Redovnice nisu samo katehistice i učiteljice nego i socijalne radnice. U brojnim emisijama hrvatskih radio-satova redovito sudjeluju i svećenici. Kao i župe u Sjevernoj Americi, hrvatski biskupi dosta često posjećuju i naše pastoralne centre u Australiji.

Na Novom Zelandu, isto i u Australiji, živi nekoliko svećenika sinova hrvatskih iseljenika a isto tako i časnih sestara, no oni nisu uključeni u posebnu hrvatsku pastvu. Trenutačno u toj zemlji imamo samo jednog službenog misionara koji je došao iz splitske nadbiskupije te iz Aucklanda obilazi Hrvate po cijeloj zemlji.

d) Južna Amerika

U Južnoj je Americi pedesetih godina bilo blizu pedeset hrvatskih svećenika, no većina je od njih djelovala u strukturama mjesne Crkve. Ipak je hrvatsko dušobrižništvo bilo vrlo živo i to najviše u Argentini, zatim u Brazilu, Venezueli i Boliviji. No svećenici su polako umirali, a novi nisu dolazili, kao što osim poslijeratnih izbjeglica u Južnu Ameriku nisu dolazili novi hrvatski iseljenici. Jedino je zadarska franjevačka provincija pomlađivala svoje redove u Argentini gdje imamo dva hrvatska pastoralna središta s trojicom franjevaca, dok nekoliko njihove subraće vodi jednu katoličku gimnaziju i jednu mjesnu župu u Buenos Airesu. Iako su naše sestre *Milosrdnice, Kćeri milosrda i Školske sestre franjevke* došle u Argentinu prije Drugog svjetskog rata prvenstveno radi Hrvata, te su zajednice danas sastavljene od domaćih sestara koje vode razne škole u Argentini, Peruu, Čileu, Urugvaju i Paragvaju i među njima je tek po koja Hrvatica. Ipak, sestre pomažu našim svećenicima u Buenos Airesu i Limi, a inače podržavaju veze s Hrvatima, što se može reći i za naše *Karmeličanke Božanskog Srca Isusova* u Sao Paulu u Brazilu. U Peruu je jedan banjalučki svećenik voditelj hrvatske etničke župe, dok se Hrvati u Venezueli tek povremeno okupljaju na misama koje predvode već postariji bosanski franjevci koji su uključeni u život mjesne Crkve. Sami naši vjernici i hrvatsko diplomatsko osoblje upućuju molbe Crkvi u Hrvatskoj da im se pošalju svećenici u Venezuelu, Čile i Brazil, no za te je zemlje vrlo teško naći svećenike u domovini. Inače u Južnoj Americi ima veći broj svećenika i redovnica djece hrvatskih iseljenika, pa čak i tri biskupa, no svi su oni asimilirani u mjesnu Crkvu koja kronično trpi od pomanjkanja svećenika.

e) Južna Afrika

U Južnoj je Africi 1969. osnovana Hrvatska katolička misija za nekih osam tisuća Hrvata koji tamo žive. Misiju i danas vode dvojica zadarskih franjevaca koji su 1983. u Johannesburgu podignuli crkvu sv. Jeronima, jedinu hrvatsku crkvu na afričkom kontinentu. Osim u Johannesburgu, mise se na hrvatskom služe u Pretoriji, Vanderbijlparku, Durbanu i Cape Townu. Tu su misiju četiri puta posjetili hrvatski biskupi: dvaput kardinal Kuharić koji je 1993. posvetio novu crkvu, zatim đakovački biskup Kos i banjalučki Komarica.

Misija izdaje svoj bilten koji se pretvorio u pravi časopis, jedini na hrvatskom jeziku u tom dijelu svijeta. Dok je većina naših starijih doseljenika došla iz Južne Hrvatske, noviji su pristigli s raznih strana. Iako imaju vrlo visoki životni standard, zbog nesigurnih političkih prilika i smanjene privredne aktivnosti u cijeloj zemlji ne malen njihov broj misli na povratak. Naša je misija, osim hrvatskog Veleposlanstva, jedina ustrojena hrvatska struktura u toj zemlji dvadeset puta većoj od Hrvatske. (Vidi prikaz na tablici 1)

TABLICA I

Hrvatska inozemna pastva u prekomorskim zemljama (stavje 31. XII. 1996.)

U USA nekoliko hrvatskih župa ima župne osnovne škole koje vode časne sestre čiji broj nije ovdje naveden. U Argentini ima nekoliko sestarskih zajednica u kojima ima i hrvatskih sestara koje su aktivne na prosvjetnom, pastoralnom i socijalnom polju među Hrvatima; isto vrijedi i za slične zajednice u Čileu, u Peruu, u Urugvaju i Paragvaju.

zemlja	župe misije	svećenici				časne sestre	svo osoblje
		redovnici	biskupijski	ukupno			
USA	31	29	16	45	10	55	
Kanada	19	14	11	25	18	43	
Australija	14	8	9	17	13	30	
Argentina	2	3	-	3	2	5	
Južna Afrika	1	2	-	2	-	2	
Peru	1	-	1	1	1	2	
Novi Zeland	1	-	2	2	-	2	
UKUPNO	69	56	39	95	44	139	

C. Europa

Hrvatska je inozemna pastva u Europi najdinamičnija i njezine strukture najbrojnije. Iako je riječ o zemljama Zapadne i Sjeverne Europe, u tu kategoriju ubrajamo i misiju u Sloveniji i dvije u Madarskoj (iako s određenim razlikama). Svih misija ima 123 u kojima je namješteno 157 svećenika, od čega 111 redovničkih i 46 biskupijskih. Socijalnih radnika imamo 116, a pastoralnih suradnika, odnosno katehista i katehistica, 130 među kojima je 187 laika i 59 redovnica. Odnosno, ukupno u misijama rade 403 osobe. Raspoređeno u trinaest zemalja, stanje izgleda ovako:

Savezna Republika Njemačka ima 87 misija sa 112 svećenika od kojih 80 redovničkih i 32 biskupijska; 110 *Caritasovih* socijalnih radnika i 115 pastoralnih suradnika, od čega 52 redovnice i 173 laika. Odnosno, ukupno 337 osoba.

Švicarska ima 11 misija s 14 redovničkih svećenika, tri socijalne radnice i pet pastoralnih suradnica. Odnosno, ukupno 22 osobe.

Austrija ima 8 misija sa 13 svećenika od kojih 10 redovničkih i tri biskupijska, tri socijalna radnika i sedam pastoralnih suradnica od kojih su četiri redovnice. Odnosno, ukupno 23 osobe.

Francuska ima 4 misije s petoricom svećenika od kojih su trojica redovnička a dvojica biskupijska, te tri časne sestre kao pastoralne suradnice. Odnosno, ukupno osam osoba.

Švedska ima tri misije s trojicom biskupijskih suradnika.

Belgija ima dvije misije s jednim redovničkim i jednim biskupijskim svećenikom.

Mađarska ima dvije misije s jednim redovničkim i jednim biskupijskim svećenikom.

Po jednu misiju s po jednim svećenikom imaju Danska, Norveška, Nizozemska, Luksemburg, Slovenija i Velika Britanija. (Vidi prikaz na tablici 2)

zemlja	misije	svećenici							
		redovnici	biskupijski	ukupno	socijalni radnici	pastoralni suradnici	časne sestre	laici	svo osoblje
Njemačka	87	80	32	112	110	115	52	173	337
Švicarska	14	14	-	14	3	5	-	8	22
Austrija	8	10	3	13	3	7	4	6	23
Francuska	4	3	2	5	-	3	3	-	8
Švedska	3	-	3	3	-	-	-	-	3
Belgija	2	1	1	2	-	-	-	-	2
Mađarska	2	1	1	2	-	-	-	-	2
Danska	1	-	1	1	-	-	-	-	1
Norveška	1	-	1	1	-	-	-	-	1
Nizozemska	1	1	-	1	-	-	-	-	1
Luksemburg	1	-	1	1	-	-	-	-	1
Slovenija	1	1	-	1	-	-	-	-	1
Vel. Britanija	1	-	1	1	-	-	-	-	1
UKUPNO	123	111	46	157	116	130	59	187	403

Što se tiče broja misionara u Europi, oni pripadaju ovim redovničkim zajednicama, odnosno biskupijama: splitski franjevci 41; mostarski franjevci 17; zagrebački franjevci 12; sarajevski franjevci 11; salezijanci 8; trećoreci 7; dominikanci 4; isusovci 4; konventualci 3; zadarski franjevci 3; salvatorijanci 1; odnosno 111 svećenika.

Nadbiskupija Sarajevo 12; biskupija Mostar 11; nadbiskupija Zagreb 9; nadbiskupija Split 4; biskupija Banja Luka 2; nadbiskupija Rijeka 1; biskupija Dubrovnik 1; biskupija Skopje-Prizren 1; biskupija Essen 1; odnosno 46 svećenika. (Vidi prikaz na tablici 3)

»O počecima organizirane hrvatske pastve u zemljama Zapadne i Sjeverne Europe možemo govoriti u vremenu Drugog svjetskog rata kad je nadbiskup Alojzije Stepinac poslao neke svećenike brojnim hrvatskim radnicima u Njemačkom Reichu. A neposredno poslije rata hrvatsko je dušobrižništvo bilo čvrsto povezano uz izbjegličke logore u Italiji, Austriji

O TABLICA 2
Hrvatska inozemna pastva u Europi (stanje 31. XII. 1996.)

i Njemačkoj, a s vremenom pomalo se počinju osnivati pojedine misije koje su okupljale poratne izbjeglice i one Hrvate koji su sve tamo do šezdesetih godina ilegalno dolazili iz Jugoslavije. I hrvatski svećenici bili su izbjeglice, ili su za vrijeme rata bili u inozemstvu na studiju pa se nisu vratili u domovinu. A kad su šezdesetih godina pomalo počeli dolaziti radnici iz Jugoslavije, hrvatski katolički među njima odmah su se počeli okupljati oko postojećih misija i njihovih svećenika, kojih 1965. nije bilo više od 20, a 1969. već 38, a upravo je to godina najmasovnijeg odlaženja na rad u zapad-

Biskupija	D	CH	A	F	S	B	H	DK	N	NL	L	SLO	GB	ukupno
OFM Split	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	41	
OFM Mostar	3	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17
OFM Zagreb	3	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12
OFM Sarajevo	8	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	11
Salezijanci	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
Tor	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Dominikanci	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Isusovci	1	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4
Konventualci	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
OFM Zadar	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Salvatorijanci	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
REDOVNICI	80	14	10	3	-	1	1	-	-	1	-	1	-	111
Nadb. Sarajevo	8	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	12
Bisk. Mostar	10	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	11
Nadb. Zagreb	5	-	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	9
Nadb. Split	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Bisk. Banja Luka	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	2
Bisk. Krk	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Bisk. Đakovo	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2
Nadb. Rijeka	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Bisk. Dubrovnik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Bisk. Skopje-Prizren	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Bisk. Essen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
BISK. SVEĆENICI	32	-	3	2	3	1	1	1	1	-	1	-	1	46
UKUPNO	112	14	13	5	3	2	2	1	1	1	1	1	1	157

• TABLICA 3
 Zapadnoeuropejska inozemna
 pastva po redovničkoj i bisku-
 piskoj pripadnosti (stanje 31.
 XII. 1996.)

noeuropanske zemlje... Središnja točka pastorizacije je nedjeljna misa. Ona osim vjerskog, ima i sociološko značenje, jer se tada susreću prijatelji, rodbina i poznanici. Uz misu je uvijek povezano ispunjavanje, često krštenja a ima i vjenčanja, a negdje se nedjeljom održava i vjeroučitelj, dok poslije misne ljudi često pitaju za savjet o raznim socijalnim problemima. Sve veće misije imaju svoje folklorne grupe, vokalno-instrumentalne i tamburaške sastave, a u drugima se djeci omogućuje da uče svirati harmoniku, frulu ili drugo. Za vrijeme vikenda često se priređuju predavanja vrlo širokog spektra: teološkoga, medicinskoga, pravnoga, literarnoga, povijes-

noga, pedagoškog i sličnog sadržaja. Održavaju se i tečajevi za učenje hrvatskog jezika, ili jezika dotečne zemlje. Već su uobičajene priredbe za Majčin dan, Nikolinje, Božić, Iseljenički dan, za poklade, za Dan misije. Posebno se profilirao Susret hrvatske mladeži s Biblijskom olimpijadom u Njemačkoj i Rumeni list u Švicarskoj, a posebno su popularna i vrlo posjećena marijanska hodočašća koja predvode hrvatski biskupi. Misije imaju posudbene knjižnice, raspačavaju veće količine vjerskog tiska iz domovine, a neke i same izdaju biltene ili prave časopise... Kao posebno velik uspjeh treba zabilježiti izdanje hrvatskog molitvenika-pjesmarice *Slavimo Boga* od strane hrvatskog nadušobrižničkog ureda u Njemačkoj... Pri njemačkom *Caritasverbandu* namješteno je više desetaka socijalnih radnika koji imaju svoja savjetovališta i vrlo su aktivni u pomaganju ljudima u najrazličitijim njihovim potrebama... Aktivnosti u našim misijama variraju ovisno o prilikama u pojedinim zemljama, o dužini boravka naših ljudi vani, o materijalnim mogućnostima mjesne Crkve, o sastavu vjernika u pojedinim misijama, o veličini misije i o još mnogo drugih čimbenika među kojima i oni političke prirode imaju određenu ulogu.« Ovaj prikaz koji je objavljen u zagrebačkoj *Bogoslovskoj smotri* 1986. godine i danas je aktuelan, ali bi ga trebalo nadopuniti s mnogo podataka koji govore o svestranim aktivnostima naših misija u podizanju nacionalne svijesti naših radnika, o ulozi misija u stvaranju slobodne države Hrvatske, a posebno u slanju velikih količina humanitarne pomoći Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u ratu, a posebno u pomaganju najnovijih izbjeglica žrtava velikosrpske agresije razasutih po Europi.

Uprava hrvatske inozemne pastve

Nabrojeni dokumenti Svetе Stolice reguliraju pastvu među katoličkim iseljenicima u cijelom svijetu, iako treba reći da primjena tih propisa varira od kontinenta do kontinenta. I hrvatska se inozemna pastva ravna po tim propisima uz razumljive razlike uvjetovane prilikama u pojedinim zemljama i to poglavito zbog različitog pristupa toj problematici pojedinih biskupske konferencije. Na temelju konstitucije *Exsul Familia* prvi je hrvatski nacionalni ravnatelj hrvatske inozemne pastve dr. Vladimir Vince 1966. godine u Rimu osnovao ured *Ravnateljstva dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu* (*Directio nationalis operum pro migrationibus croatis*), koji od 1969. vodi sadašnji ravnatelj mons. Vladimir Stanković, a koji svoje sjedište sada ima u Zagrebu, Kaptol 1, dok je rimski arhiv ureda smješten u Papinskom hrvatskom zavodu Sv. Jeronima u Rimu. Koncem 1969. naši su biskupi prema odredbi vatikanske Upute o pastoralnoj brizi za migrante pri-

Biskupskoj konferenciji osnovali *Vijeće za migraciju* kojemu je na čelu najprije bio pomoćni zagrebački biskup dr. Josip Lach, zatim sarajevski pomoćni biskup dr. Tomislav Jablanović i onda zadarski nadbiskup mons. Marijan Oblak, a od ljeta 1996. pomoćni sarajevski biskup dr. Pero Sudar i to kao predsjednik *Vijeća za hrvatsku inozemnu pastvu* objiu biskupske konferencije Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Članovi su *Vijeća* delegati za hrvatske misionare u zemljama zapadne Europe, predstavnica pastoralnih suradnica i predstavnik *Caritasa* iz Njemačke. *Vijeće* se sastaje jednom ili dvaput godišnje, nacionalni je ravnatelj tajnik *Vijeća* i ujedno voditelj poslova i koordinator hrvatske iseljeničke pastve koja ima: 192 župe ili misije, od čega u Europi 123 i u prekomorskim zemljama 69; 252 svećenika, od kojih 157 u Europi i 95 preko oceana. 116 socijalnih radnika (oni u Njemačkoj su pod neposrednom jurisdikcijom *Deutschhercaritasverbanda*); 174 pastoralna suradnika (katehistica) od kojih je 130 u Europi i 44 u prekomorskim zemljama; odnosno u strukturama dušobrižničke i socijalne skrbi za Hrvate izvan domovine Katolička crkva ima 542 osobe, od čega 252 svećenika, 187 laika i 103 redovnice (vidi prikaz na tablici 4). Ured u Zagrebu u stalnom je kontaktu sa svim našim biskupima i redovničkim poglavarima koji u inozemnoj pastvi imaju svoje svećenike, priprema dekrete i drugu dokumentaciju za slanje svećenika u inozemnu pastvu, u trajnoj je vezi s *Papinskim vijećem za dušobrižništvo selilaca* u Vatikanu, s *Vijećem za migraciju pojedinih biskupske konferencije* i sa svima našim misijama, koje nacionalni ravnatelj obilazi, vrlo često prateći naše biskupe, a suraduje s *Ministarstvom za povratak i useljenje*, s *Hrvatskom maticom iseljenika*, sa *Saborškim odborom za hrvatske manjine u europskim zemljama*, s *Ministarstvom razvijanja i obnove*, s odjelom za hrvatske manjine i iseljeništvo *Ministarstva vanjskih poslova* i s drugima u Vladi Republike Hrvatske, a također s HTV i Hrvatskim radijem te raznim novinama kad su u pitanju teme o iseljeništvu. Ured od 1969. prireduje i šalje po cijelom svijetu građu za *iseljenički dan*. Budući da je nacionalni ravnatelj i predsjednik *Hrvatskog Caritasa*, mogao je lakše koordinirati veliku humanitarnu pomoć naših misija u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini u ratu i poslijeratnoj obnovi.

• TABLICA 4
Inozemna pastva u cijelom svijetu (stanje 31. XII. 1996.)
Podaci uzeti iz *Vodič-kalendar 1997/98.* u izdanju Hrvatskog dušobrižništva Njemačkoj

	Europa	preko mora	ukupno
župe i misije	123	69	192
svećenici	157	95	252
socijalni radnici	116	-	116
pastoralni suradnici	130	44	174
svo osoblje	svećenici 252	laici 187	č. sestre 103
			542

1. Pitanje povratka

Sada kad Hrvatska ima i *Ministarstvo povratka i useljeništva*, izgleda da je pitanje povratka većeg broja naših iseljenika samo pitanje vremena i dobre organizacije posla. No samo dugotrajno radanje ministarstva i dosadašnji ritam povratka pokazuju da taj proces neće biti tako jednostavne. Najprije, čini se da su izjave o neposrednom povratku više stotina tisuća ljudi iz dijaspore bile više plod naših želja i trenutačne euforije nego odraz stvarnog stanja. I sami su iseljenici često bili poneseni tim rodoljubnim oduševljenjem, što je posebno došlo do izražaja prigodom posjeta predsjednika Tuđmana Australiji, ali je životna stvarnost te platonske želje brzo prizemljivala. Jer podaci govore da se od 1990. do danas nije vratio niti punih trideset tisuća ljudi a nerijetko je bila lansirana brojka od tristo tisuća. Suočeni s tom tvrdom stvarnošću, mnogi su počeli analizirati uzroke i razloge takva stanja pa se krivnja najčešće baca na birokraciju i komplikirane administrativne propise u Hrvatskoj koji destimuliraju povratak. Nema sumnje da takvih pojava ima i da će ih uvi-jek biti te da se hrvatske vlasti trebaju ozbiljno uhvatiti u koštac s neprihvatljivim ponašanjem ljudi u vlastitim redovima. I tu će novo ministarstvo odigrati važnu ulogu što se već osjeća u praksi. Ipak bi trebalo to pitanje analizirati u širem sociološkom, a ne samo političkom kontekstu i prihvatići tvrdnju da problem povratka nije prvenstveno u Hrvatskoj sa svim njezinim nedostacima i nesavršenostima nego u samom iseljeništvu. Nije tu riječ o nekom specifičnom ponašanju samog hrvatskog iseljeništva koje ima premalo rodoljubne svijesti i premalo spremnosti na žrtvu. U tom su pogledu naši iseljenici tek manji dio svjetskih migracija koje se ponašaju po određenim zakonima, čovjek bi grubo rekao biologije, odnosno, prilagodavanja živog bića okolici da bi mogao opstati. Jedno su snovi, želje, pa i odluke o povratku, a drugo je njihova realizacija. Iseljenik se naprsto ne može iščupati iz svoje aktualne sredine u kojoj je duboko ukorijenjen i privezan mnogim nitima koje ne može presjeći. On u novoj domovini ima sve što je potrebno za normalan ljudski život: obitelj, posao, stan, rodbinu, prijatelje, razonodu, ugled u društvu, vjersku zajednicu, omiljene novine, šport, zdravstveno osiguranje, mirovinu i stotinu drugih svakodnevnih ljudskih zadovoljstava, a s povratkom u staru domovinu riskira ući u nepoznato i nesigurno, u sasvim novu sredinu gdje nema nikoga svoga i o kojoj ne zna ništa. I zato se unaprijed može znati da će se većinom vraćati oni kojima je korijenje više u staroj nego u novoj domovini, koje toliko ne vežu obiteljske obveze, koji nisu uspjeli pa nemaju što

izgubiti, koji će od svoje male mirovine moći u Hrvatskoj bolje živjeti, odnosno, oni koji za sebe i svoju obitelj vide bolju materijalnu mogućnost u Hrvatskoj. Posebno treba istaći da su i novijim iseljenicima velika zapreka za povratak njihova vlastita djeca: teško je prekidati njihovo školovanje!

Svi se moramo čuvati lansiranja preciznih brojki mogućih povratnika. To niti tko zna niti može predvidjeti niti je to tako važno. Ali je važno na željama i nerealnim predviđanjima ne graditi populacijsku i bilo kakvu politiku koja jednu od svojih bitnih sastojnica ima masovni povratak iseljenika. Daleko je važnije sve učiniti da se ne stvaraju novi iseljenici, a kaže se da je iz Hrvatske od početka njene samostalnosti više ljudi otišlo nego se vratilo, i to ne izbjeglica žrtava rata. Prati li stručno neka državna ustanova ta kretanja? Imamo li statističke podatke o odlasku, kaže se, najviše mladih ljudi i stručnih kadrova? Očito je da među takvima ima i lijep broj *maminih sinova* koji su se sklonili na sigurno da ne bi morali u rat, ali ima, zacijelo, i običnih mladih ljudi željnih znanja ili napretka u struci, odnosno, da je kod nas na djelu *odljev mozgova* kao i u drugim nerazvijenim ili polurazvijenim zemljama. Bilo kako bilo, teško da će se naći neki čarobni štapić koji bi veći broj iseljenika u dogledno vrijeme vratio ili odlazak novih zaustavio. Jačanje demokracije i pravnog sustava te mirnodopska obnova i izgradnja Hrvatske uključene u tijekove svjetskog gospodarstva i s time podizanje životnog standarda zaustaviti će trendove odlaska i polako privlačiti povratnike. Ipak, da se u skoroj budućnosti i povrati značajniji broj mladih obitelji, teško se može računati da će one raditi više djece nego je to prosjek u bogatim zemljama u kojima su dosad živjeli. Konačno, je li odgovornima za populacijsku politiku u Hrvatskoj istinski, stvarno i zbilja stalo da nam se nacija pomlađuje i da se pusta područja naseljuju ako se pogleda što je i koliko učinjeno u župama Voćin i Đulovac za *povratnike* s Kosova, koji su nam na *dlanu* donijeli više djece nego što je imao sav taj kraj oko Papuka pa je tih nekoliko sela postalo najvitalnije područje cijele zapadne Slavonije. Tu se Crkva preko *Caritasa* i drugih svojih ustanova maksimalno uključila ne samo da im trenutno humanitarno pomogne nego da ih i civilizacijski podigne i omogući im trajni ostanak u tom kraju koji ima sve uvjete za uspješan razvoj. Je li Hrvatska od republičkih preko županijskih do općinskih ustanova učinila sve što je mogla i trebala!

2. Duhovna obnova iseljeništva

Sve što je naprijed rečeno o crkvenim dokumentima, strukturama i raznim aktivnostima inozemne pastve, sve je to u službi očuvanja ljudskog dostojanstva, katoličke vjere i nacio-

nalnog identiteta hrvatskih iseljenika. Crkva želi kod njih najprije sačuvati vjeru koju su upili u domovini s majčinim mlijekom, predati je novim generacijama koje će se uključiti u vjerski život nove domovine, nastojeći sačuvati sve druge oblike njihove duhovne baštine, odnosno, kako to lijepo kaže *Uputa pastoralnoj brizi za migrante*: »Migranti sa sobom nose svoj način mišljenja, vlastiti jezik, vlastitu kulturu i vlastitu religiju. Sve to sačinjava duhovnu baštinu misli, tradicije i kulture, koja će potrajati i izvan domovine. Posvuda treba voditi računa o toj baštini. Ne smijemo pri tom posljednje mjesto dati materinskom jeziku migranata pomoći čega oni izražavaju mentalitet, oblike mišljenja i kulture i sam karakter svog duhovnog života.« (t. 11.)

Ove riječi crkvenog dokumenta opravdavaju vrlo živu aktivnost hrvatskih misija ne samo na strogo vjerskom nego i na širem polju očuvanja materinskog jezika i duhovne baštine hrvatskih iseljenika. No svi znaju da su se djelatnici u hrvatskim katoličkim središtima diljem svijeta morali baviti i stvarima kojima se nikako nisu bavili njihovi kolege iz Italije, Španjolske ili drugih zemalja izvoznika radnika i iseljenika i to zato što su imali svoju državu i njene ustanove koje su to stručno radile, dok hrvatski iseljenici nisu imali iza sebe svoju državu nego Jugoslaviju koja ne samo da se za njih nije brinula nego ih je još i progonila. Iako je bilo i raznih iseljeničkih društava, domova, raznih udruga, pjevačkih i tamburaških zborova, sportskih društava, novina, radio-satova i slično što vode sami iseljenici, ipak je poznato da su sve te aktivnosti najživje upravo oko vjerskih središta. Kad je došlo do samostalne države Hrvatske, otvaranja diplomatsko-konzularnih predstavništava i raznih ustanova zaduženih za kontakte s iseljenicima, mislilo se da će se hrvatske misije rasptereti i oslobođiti raznih djelatnosti koje nisu strogo vjerske naravi. Do toga je i došlo, ali ne onoliko koliko se opravdano očekivalo, jer nije lako prekidati tradiciju, naši su ljudi ipak najprivrženiji Crkvi, nove se hrvatske ustanove nisu najbolje snašle, a ima slučajeva da i sami svećenici ne žele ispustiti iz ruku ono što su sami pokrenuli i što vole raditi. No crkvi je jasno da se sve više mora vraćati svom prvotnom pozivu i više se posvetiti duhovnoj obnovi iseljenika i to u duhu i na način kako to propisuje episkopat dotične zemlje. A duhovo izgrađeni Hrvati izvan domovine neće biti samo dobri katolici i osvježenje za Crkvu u njihovoј novoj domovini, nego će i drugim očima gledati na svoju staru domovinu posebno nastojeći pomagati u njoj Crkvu u duhu onoga što je u poslanici za *Iseljenički dan 1996.* rekao sarajevski pomoćni biskup dr. Pero Sudar: »Tebi iseljena Crkvo u Hrvata naše sutra upire svoj pogled nade. Nisi li baš ti pozvana svojim iskustvom tudine ohrabriti i pomoći nam da nam se ne do-

godi da, *grijući se na suncu tudine, nestanemo!*« Nitko ne sumnja u dobru volju i konkretnе akcije djelatnika hrvatske inozemne pastve, no i oni moraju tražiti nove puteve idući ususret trećem tisućljeću naše kršćanske povijesti.